

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک

استان خراسان رضوی

کتاب نهم
www.ketab.ir

۱ فروردین ۱۳۵۵ - ۳۰ مهر ۱۳۵۶

مشخصات نشر: تهر ان: وزارت اطلاعات، مرکز بررسی اسناد تاریخی، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۲۱ ج: مصور، عکس، نمونه.

978-600-149-224-2 : ۲۱ ج.

وضعیت فہرست نویسی: فایا

یادداشت: ج. ۲ - ۲۱ (چاپ اول: ۱۳۹۹) (فیفا)

یادداشت: کتابنامه.

یادداشت: نمایه.

آذر - ۳۴ آذر ۱۳۵۷ - ج. ۲۰ ۲۵ آذر - ۶ دی ۱۳۵۷ - ج. ۲۱ ۷ دی - ۲۲ بهمن ۱۳۵۷

موضوع: سازمان اطلاعات و امنیت کشور - اسناد و مدارک

موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- خراسان رضوی -- اسناد و مدارک

موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- اسناد و مدارک

شناسه افزوده: ایران، وزارت اطلاعات، مرکز بررسی اسناد تاریخی

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۳ ۸ الف ۵۲ / ۲۰۱۷ DSR

ردہ بندی دیوے: ۹۵۵/۸۲۹

شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۸۸۲۶۹

شناسنامه

عنوان: انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک، استان خراسان رضوی (کتاب نهم)

ناشر: مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شایک: ۹-۲۱۲-۱۴۹-۶۰۰-۹۷۸ (کتاب نهم)

ISBN: 978 - 600 - 149 - 212 - 9 (vol. 9)

شابک دورہ: ۶-۰۷۳-۱۴۹-۶۰۰-۹۷۸ (دورہ ۲۱ جلدی)

ISBN: 978-600-149-073-6 (vol. set.21)

<http://www.historydocuments.ir>

E _ mail: info@historydocuments.ir

صندوق یستم: ۴۷۳۵ - ۱۹۳۹۵

قیمت: ۷۰۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
پنج	سخن ناشر
نه	مقدمه
سیزده	روحانیون انقلابی در خراسان رضوی
پانزده	آیت‌الله سید عبدالله شیرازی
شانزده	ایجاد محدودیت و کنترل مدارس علمیه
هفده	برپایی تظاهرات به مناسبت گرامیداشت شهدای ۱۵ خرداد ۱۳۴۲
نوزده	نهضت پخش کتاب
بیست و سه	پخش اعلامیه
بیست و چهار	مجالس و محافل مذهبی
بیست و شش	شعارنویسی
بیست و شش	۱۵ خرداد سال ۱۳۵۶
بیست و هفت	درگذشت ناگهانی دکتر علی شریعتی
سی	انجام فعالیت‌های انقلابی مذهبی و نگرانی ساواک
۱	اسناد
۳۷۹	فهرست اعلام
۴۰۳	ضمائم
۴۴۷	تصاویر

سخن ناشر

جلد نهم از روزشمار انقلاب اسلامی در استان خراسان رضوی روایتگر یکی از مقاطع بسیار حساس در جریان انقلاب اسلامی مردم ایران است. در این دوره‌ی حدوداً ۱۹ ماهه در داخل و خارج کشور تحولاتی رخ داد که اثر مستقیمی بر حرکت انقلابی مردم در ماه‌های بعد گذاشت. مهم‌ترین رویداد در بُعد داخلی را می‌توان رکود اقتصادی و موبهانات شدید بازار دانست که با قطع مکرر برق در تهران ناتوانی دولت را بیش از قبل نشان داد. ادامه این روند در نهایت باعث تغییراتی در دولت شده و امیرعباس هویدا پس از سیزده سال جای خود را به جمشید آموزگار از تکنوکرات‌های وابسته به آمریکا در مرداد ۱۳۵۶ سپرد. موضوع دیگر بن‌بست سیاسی و انسداد شدید قدرت در کشور بود که با شکست و ناکارآمدی حزب رستاخیز به اوج خود رسید. در مواجهه با مخالفین رژیم همچنان از روش سرکوب و ارباب استفاده می‌کرد و بسیاری از یاران امام را تبعید و زندانی کرده بود.

در سطح جهانی مجامع حقوق بشری انتقادهایی را متوجه رژیم کرده و به قدرت رسیدن دموکرات‌ها که شعارهایی در دفاع از حقوق بشری سر می‌دادند برای مدت کوتاهی برخی از جریان‌های سیاسی مانند جبهه ملی را به تغییر امیدوار کرد. نامه‌ی سه تن از سران جبهه ملی به شاه در خرداد ۱۳۵۶ بیانگر این خوشبینی است. سفر شاه به نیویورک و دفاع کارتر از رژیم پهلوی نشان داد که این انتظار تا چه حد خوشبینانه بوده است.

حضرت امام (ره) در این سال‌ها در نجف حضور داشت و به‌رغم فشارها و محدودیت‌های رژیم بعث، که رابطه نزدیکی با شاه داشت، ارتباطش را با کشور حفظ کرده و انقلابیون را هدایت می‌کرد. در این شرایط دشوار انقلابیون استان خراسان رضوی با اقداماتی که انجام می‌دادند همچنان حضور فعالی در میدان داشتند. دیوانه‌نویسی و انتشار اعلامیه‌های مختلف که در اسناد این مجموعه بارها به آنها اشاره شده، بخشی از این اقدامات است. اسناد همچنین بیانگر نقش انقلابی علما و روحانیون برجسته استان از جمله آیت‌الله سیدعبدالله شیرازی است که شخصیتی محوری محسوب می‌گردید. در کنار اقدامات

معمول از قبیل دیوان‌نویسی، پخش اعلامیه و برگزاری مراسم سالگرد ۱۵ خرداد، شاهد فرهنگی شدن حرکت انقلابیون در استان هستیم. نهضت پخش کتاب و برگزاری جلسات فرهنگی - مذهبی از این جمله هستند. درگذشت دکتر علی شریعتی از دیگر وقایع مهم این مقطع زمانی است که بازتاب آن در اسناد این مجموعه آمده است. جلد نهم از مجموعه «روزشمار انقلاب اسلامی در استان خراسان رضوی» نگاهی است از دریچه‌ی مامورین ساواک به مقطع زمانی ۱ فروردین ۱۳۵۵ تا ۳۰ مهر ۱۳۵۶ در استان خراسان. در ادامه ذکر چند نکته برای بهره‌برداری بهتر از اسناد ضروری به نظر می‌رسد:

۱. به‌رغم برخی ذهنیت‌های ناشی از عملیات روانی ساواک، بسیاری از فعالیت‌ها و تحرکات انقلابیون از دید منابع ساواک مخفی مانده است؛ لذا گزارش‌های موجود و اسناد منتشره الزاماً بیانگر سیمای کامل فعالیت‌های مخالفان رژیم ستم‌شاهی نیست.

۲. برای گردآوری این مجموعه، کلیه پرونده‌های انفرادی چهره‌های مذهبی و انقلابی و موضوعی مربوط به استان خراسان مورد بررسی و بهره‌برداری قرار گرفته و در گزینش اسناد، سندهای تکراری حذف شده است. در میان سندهایی که محتوای مشابه داشته‌اند، اولویت به سندی داده شده که حجم بیشتری از جزئیات موضوع را دربر داشته است. ضمناً اسناد تایپ شده به مشابه دست‌نویس آن ترجیح داده شده است.

۳. عناصر مهم و مؤثر اعم از زندگینامه مختصر رجال، شرح وقایع، مکان‌های تاریخی و ... که نیاز به گویاسازی داشته، انجام و در ذیل اسناد ارائه شده است. گویاسازی‌ها در برخی از اسناد به صورت توضیح سند با سندی دیگر است.

۴. به‌منظور تسهیل در بهره‌برداری خوانندگان محترم، اسناد به ترتیب تاریخ گزارش سند تنظیم شده است و پس‌از آن اولویت به تاریخ وقوع، تاریخ رسیدن خبر به منبع، تاریخ رسیدن خبر به رهبر عملیات و تاریخ پی‌نوشت داده شده است.

۵. در بعضی از اسناد، عباراتی مانند «بایگانی شود»، «امضا و یا توضیحاتی از مسئولین ساواک»، «شماره پرونده»، «دستور اقدام» و ... به کار رفته است که عیناً و با اندازه‌ای کوچک‌تر از متن اصلی سند حروف‌چینی شده است.

۶. به علت آمدن تصاویر اسناد، از حروف‌چینی سرب‌برگ سندها خودداری و صرفاً به درج مبدأ، مقصد، تاریخ، شماره و موضوع اکتفا شده است.

۷. برخی اسناد مهم که به دلایلی در متن نیامده‌اند یا در پاورقی صفحات کتاب به آن‌ها اشاره شده، در بخش ضمایم در پایان کتاب قرار گرفته‌اند. از سوی دیگر اعلامیه و بیانیه‌های شخصیت‌ها یا گروه‌های مخالف رژیم که در گزارش‌های ساواک و شهربانی به کشف آن‌ها اشاره شده نیز در ضمایم کتاب قرار گرفته و در پاورقی هر سند به موضوع آن اشاره شده یا گزارش کوتاهی درباره آن

داده شده است؛ مگر اینکه این اعلامیه‌ها در پرونده‌های ساواک بایگانی نشده باشند.

۸. شکل صحیح غلط‌های املائی یا اشتباه‌هایی که در محتوای برخی اسامی، موضوعات یا اصطلاحات در اسناد وجود دارند، در پایان هر سند، در پاورقی توضیح داده شده است. برخی نواقص جزئی یا اسامی اشخاص که به‌طور ناقص در سند آمده‌اند نیز داخل قلاب [] در داخل متن قرار داده شده‌اند.

۹. در برخی از گزارش‌های ساواک، نظریه‌هایی وجود دارد که از شخص نظر دهنده با کلمات رمز یاد شده است. این کلمات رمز معمولاً اسامی روزهای هفته و معنای آن‌ها به شرح زیر است:
نظریه شنبه: نظریه منبع نفوذی ساواک (گزارشگر) است که از طریق مشاهده مستقیم یا از راه‌های دیگر کسب خبر نموده است.

نظریه یکشنبه: نظریه رهبر عملیات است که گزارش منبع نفوذی را تأیید یا تحلیل کرده است.
نظریه دوشنبه: نظریه رئیس دایره عملیات است.
نظریه سه‌شنبه: نظریه رئیس امنیت داخلی است.

نظریه چهارشنبه: نظریه رئیس سازمان اطلاعات و امنیت منطقه است.
نظریه جمعه: نظریه رئیس سازمان اطلاعات و امنیت استان است.
۱۰. در سربزرگ‌سندها برخی علائم بارمز آمده است. از جمله آن‌ها مبدأ و یا مقصد نامه‌ها و

گزارش‌ها است که منظور از آن رمزها عبارت‌اند از:
۱ ه: ساواک گیلان، ۲ ه: ساواک مازندران، ۳ ه: ساواک آذربایجان شرقی، ۴ ه: ساواک آذربایجان غربی، ۵ ه: ساواک کرمانشاه، ۶ ه: ساواک خوزستان، ۷ ه: ساواک فارس، ۸ ه: ساواک کرمان، ۹ ه: ساواک خراسان، ۱۰ ه: ساواک اصفهان، ۱۱ ه: ساواک سیستان و بلوچستان، ۱۲ ه: ساواک کردستان، ۱۳ ه: ساواک همدان، ۱۴ ه: ساواک سمنان، ۱۵ ه: ساواک لرستان، ۱۶ ه: ساواک بوشهر، ۱۷ ه: ساواک هرمزگان، ۱۸ ه: ساواک کهگیلویه و بویراحمد، ۱۹ ه: ساواک چهارمحال بختیاری، ۲۰ ه: ساواک تهران، ۲۱ ه: ساواک قم، ۲۲ ه: ساواک اراک، ۲۳ ه: ساواک قزوین، ۲۴ ه: ساواک ایلام، ۲۵ ه: ساواک زنجان، و ۲۶ ه: ساواک یزد.

۱۱. همچنین مبدأ یا مقصد نامه‌ها و گزارش‌های مربوط به اداره کل سوم ساواک (امنیت داخلی) به اعداد رمز عنوان شده است. اداره کل سوم از ۷ بخش تشکیل می‌شد که عبارت بودند از:
(۱) مدیریت اداره کل سوم، (۲) اداره کل یکم عملیات و بررسی، (۳) اداره دوم عملیات و بررسی، (۴) اداره سوم کل سوم، (۵) اداره چهارم کل سوم، (۶) اداره پنجم کل سوم، و (۷) اداره ششم کل سوم.
الف. اجزای اداره یکم عملیات و بررسی نیز شامل این موارد بوده است: ۳۱۰: دفتر اداره یکم عملیات و بررسی، ۳۱۱: بخش احزاب و دسته‌جات کمونیستی، ۳۱۲: بخش احزاب و دسته‌جات

سیاسی و مذهبی افراطی، ۳۱۳: بخش هدف‌های تازه و فعالیت‌های مربوط به عرب‌زبانان ناراحت و بلوچ‌های حاد ایرانی، ۳۱۴: اکراد، و ۳۱۵: فعالیت‌های خارجی.

ب. اجزای اداره دوم عملیات و بررسی عبارت بود از: ۳۲۰: دفتر اداره دوم عملیات و بررسی، ۳۲۱: بخش دانشگاه تهران، ۳۲۲: بخش دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی تهران، ۳۲۳: بخش دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی عالی استان‌ها و شهرستان‌ها، و ۳۲۴: بخش آموزش و پرورش و مدارس در تهران، استان‌ها و شهرستان‌ها.

ج. اجزای اداره کل سوم: ۳۳۰: دفتر اداره سوم کل سوم، ۳۳۱: بخش ممالک اسکاندیناوی و اروپای شرقی، ۳۳۲: بخش کشورهای اروپای غربی، ۳۳۳: بخش آمریکا، کانادا و آمریکای جنوبی و مرکزی، و ۳۳۴: بخش خاورمیانه و کشورهای غربی و ممالک آسیا و آفریقا.

د. اجزای اداره چهارم کل سوم: ۳۴۰: دفتر اداره چهارم کل سوم، ۳۴۱: بخش احزاب و دسته‌جات راست، انجمن‌ها و اتحادیه‌های دولتی و خصوصی، ۳۴۲: بخش وزارتخانه‌ها و ادارات و سازمان‌های دولتی، ۳۴۳: بخش کارگری، ۳۴۴: بخش اصناف و بازرگانان، ۳۴۵: بخش کشاورزان و امور زراعی، ۳۴۶: بخش عشایر و قاجاق اسلحه و مهمات و کالا، ۳۴۷: بخش جراید و سینما و تلویزیون، ۳۴۸: بخش نارضایتی‌های عمومی، و ۳۴۹: بخش روابط عمومی.

ه. اجزای اداره پنجم کل سوم: ۳۵۰: دفتر اداره پنجم کل سوم، ۳۵۱: بخش دکترین و آموزش و سازمان و وظایف رهبران عملیات امنیت داخلی، ۳۵۲: بخش سانسور و کنترل مکاتبات، و ۳۵۳: بخش منابع و مأموران و گروه‌های تعقیب و مراقبت.

و. اجزای اداره ششم کل سوم: ۳۶۰: دفتر اداره ششم کل سوم، ۳۶۱: بخش فیش، ۳۶۲: بخش بایگانی، و ۳۶۳: بخش بررسی و تجزیه.

امید است انتشار این مجموعه، در قضاوت نسل حاضر و نسل‌های آینده و هدایت آنان مؤثر بیفتد و زمینه تحقیقات دقیق و مؤثری را در عرصه تاریخ معاصر ایران در دهه‌های اخیر فراهم سازد. انشاءالله.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات